

ЛІСТ МАКСІМА ТАНКА ДА ЯДВІГІ ГРЫНКЕВІЧ З 1944 Г.: ГІСТОРЫЯ АДНОЙ ЗНАХОДКІ

Увосень 1999 г. нечакана ў хатнім архіве Вітаўта Грынкевіча – сына Станіслава Грынкевіча ў Мальбарку я пабачыла ліст Максіма Танка да Ядвігі Грынкевіч ад 24 лістапада 1944 г. Пра яго гісторыю раскажаў мне ўласнік ліста: «Gdy ojciec zostaił przewieziony do więzienia w Miesku, mama pisała do deklaracji: «Necesse sük jako przyjaciel ojca, poety Maksyma Tanka, który był szanowany na Białoorusi. I po kturemby liście dostała od niego odpowiedź, niestety bardzo przykrą, że przybował sük czegoś do wiadomości, ale żeby na niego nie liczyć, bo albo nie mygi, albo nie chciał niczego zrobić, żeby ojcu pomóc. Mamk tym bardzo zawiądy, bo dla niej był ostatni. Nie nadzieję!»¹. Копіі лістоў сланых М. Танку ў сям’і С. Грынкевіча, на жаль, не захаваліся. Магчыма, іх загогулі не было. Магчыма, і М. Танк не збярэг гэтых арыгінальных лістоў. Нема і іншых даўным зборам твораў. Па нейкай прычыне таксама не згадваў Станіслава Грынкевіча ў сваіх «Лістках календара»². Не ўпамінаецца ён таксама ў кнізе Мікуліча пра М. Танка, дзе аўтар апублікаваў фрагменты карэспандэнцыі М. Танка і запісы яго ўспамінаў³. Здаецца гэта даволі дзіўным паколькі С. Грынкевіч блізка з’яўляўся адным беларускім дзеячам і аўтарам у міжваеннай Вільні, на 10 гадоў старэйшым за М. Танка. Абодва публікаваліся на старонках «Калосся» ў другой палове 1920-х гг.

Магчыма, сумны лёс С. Грынкевіча пасля іх сустрэчы вайны, а пасля замоўчванне яго прозвішча да 1990-х гг. гэтаму таксама падарыла. Зараз Станіслаў Грынкевіч павольна вяртаецца ў беларускую гісторыю, сведчанне чаго – артыкул Арсена Ліса, Аляксея Пяткевіча і Янкі Трацяка пра яго, мешчаны ў 1996 г. у Энцыклапедыі гісторыі Беларусі⁴. Нарадзіўся ён 2 ліпеня 1902 г. у Новым Двары Сакоўскага павета на Беласточчыне. Быў братам кс. Францішка Грынкевіча (1884–1933), арганізатара Гродзенскага гуртка беларускай моладзі ў 1909 г. У 1929 г. закончыў медычны факультэт Пазнаньскага ўніверсітэта. Быў залучаным лекарам-псіхіятрам, які таксама актыўна дзейнічаў на беларускай нацыянальнай ніве ў міжваеннай Польшчы – у Беларускім студэнцкім саюзе, у Беларускай хрысціянскай дэмакратыі. Пісаў апавяданні («Арля-

¹ Koziowska-Giogowska, H. Wybitny lekarz i Białoousin / H. Koziowska-Giogowska // Czasopis. – 2002. – № 2. – С. 22.

² Танк, М. Збор твораў : у 13 т. / М. Танк / НАН Беларусі, Ін-т літаратуры імя Я. Купалы. – Мінск : Беларуская навука, 2006–2012. – Т. 9 : Лісткі календара. Дзённікі (1941–1959). – 2009. – 592 с.; Танк, М. Kartki kalendarza / M. Tank. – Warszawa 1977.

³ Мікуліч, М. Максім Танк. Талент заручаны з небам / М. Мікуліч. – Мінск 2012.

⁴ Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. – Мінск 1996. – Т. 3. – С. 164.

паўстаў як працяг ранейшых зацікаўленняў асобай вядомага да вайны беларускага аўтара, грамадскага дзеяча і доктара яго сучаснікамі, якія спярша ў эмігранцкім друку ўспаміналі С. Грынкевіча. Ці не першымі ўспомніў яго зямляк, таксама доктар, Баляслаў Грабінскі і Максім Рагаза, у 1950 г. у часопісе «Мэдычная Думка», што выдавалася ў Нямеччыне (Зэйдорф). Б. Грабінскі быў знаёмы з С. Грынкевічам яшчэ да I сусветнай вайны, абодва паходзілі з Саколыччыны, разам студыявалі ў Віленскім універсітэце. Успамінаў: «Ён не браў ніякага ўдзелу ў супрацоўніцтве з немцамі і адмовіўся ад сяброўства ў Цэнтральнай Радзе, да якога запрашаў яго Астроўскі»¹. Максім Рагаза дадаваў: «Ды амаль не было такой нацыянальна-грамадскай дзялянкі жыцця ў Заходняй Беларусі ў міжваенную пару, у якой др. Грынкевіч не праклаў свае цэннае цагляны. Гэта быў чалавек няўтомнае працы і ініцыятывы, які ўсе свае здольнасці і свой талент аддаваў для добра сваіх суродзічаў, свайго народу і людства. Да ўсяго гэтага трэба дадаць яшчэ, што гэта быў чалавек беззаганнага, крыштальнага характару, чэсны і справядлівы, заўсёды ўважлівы і талерантны да паглядаў іншых, заўсёды паважны і ветлівы ў абыходзе. Таму і ня дзіва, што з ім заўсёды лічыліся і яго ўсюды паважалі. Аўтарытэт ён меў і між чужых, ня гледзячы на тое завастрэньне нацыянальных антаганізмаў, якое існавала ў Заходняй Беларусі як вынік варожага асіміляцыйнай палітыкі польскага ўраду і польскіх палітычных дзейнічаў да беларускага народу і да ўсякіх праяваў беларускай нацыянальнай працы»².

У 1973 г. нехта А. Балтупскі (магчыма Язэп Найдзюк) успомніў С. Грынкевіча ў часопісе «Дні», што выдаваўся ў Рыме пад рэдакцыяй кс. Пятра Татарыновіча, дзе адсланяе закулісе арышту С. Грынкевіча летам 1944 г.: «Ўматлікія людзі, якія прагоўлі hetki вынік друхоўе сув'язінае ваіны, баішчу набліхенне савіецкіх фронтаў, пакідали роднују краіну і падаваліся на Zachad, nie dziela taho, lto mieli na sumlecci niejki prastupak pierad savietskimi zakonami, a prosta ratavali svajo huzcio i mieli nadziei pracavaia dla pakinutaj bawkaіlyiuny u volnym hviecie, a dzie treba demaskujuju pierad im balhавickuju пародыју hetaha раіварнага smoka, jakі прахінуў мілјоны піиуну niavinnych людзей. Hetak разуміеў балшійу situacyју пад балhавickaj akupacyјaj і Dr. Hrynkievici; viedaі lto jaho asabista iakaje za patryjatyиniju bieiaruskuju dziejnanh ж u mihvajennym регујадзіе. Прајавіў аднак siabaњж: рајлюў на ўstupku «lohiki» svaje honki. A dva dni pierad pryходam u Litvu vajskovыch saviецкіх sii ja adviedaі u Jeruzalimecy Hrynkieviiai. Prynahodna spatkaі u ich і drukara Skarynaўskaj Drukarni ў Vilni, Alfonsa Lbutoviia. Ja stajaі na tym stanovіlyu, lto bieiarusam niezalehnikam, pieraustі n inteliheucy, treba padavacca на Zachad, bo balhавiki zlikvidujuh usich pahaіoіna. Lto рацнiеј і staiasia. Jadviha Hrynkieviуcha, iastujuju nas zabielenaj zacierkaj katehаліи abviaњciia: «Staњ nikudy nia budzie uciakaњ ad siemјi pierad akupacyјaj, jon nia мае nijakaha prastupku pierad zakonami akupantaў, jon nie saviецki hrmaцziаиi, јоny за pieradvajennuju bieiaruskuju dziejnanh ж nia moиh ж mieњ nijakaha праci караі. Zreļty, balhавiki tut nie astanucca, јану праhоиањ hitlarоucaі і раhла adstupањ за staruja hranicy, pakідајиу Polђиу tyje ўsie ziemi, lto nalehali јој pierad јаіоју. Niіоha аднак nia здzeіњniasia z taho, u lto vieryia Spaђa Jadviha Hrynkieviуcha. Na treci dziec раhла zaniањcia Vilni і vakolic saviецкіmi zbrojnymi siiami, да Hrynkieviia цјаілајесса ўзбројенаја kontrrazvedka і агультоўваје doktora S. Hrynkieviia»³.

¹ Грабінскі, Б. Успаміны аб доктару Грынкевічу / Б. Грабінскі // Мэдычная Думка. – 1950. – № 3. – С. 31–34.

² Рагаза, М. Доктар Грынкевіч / М. Рагаза // Мэдычная Думка. – 1950. – № 3. – С. 29–31.

³ Baitupski, A. S. P. Dr. Stanisław Hrynkievic (pierakiadcyk «Sledam za Chrystusam» Tam. A. Kempis) / A. Baitupski // Дні. – 1973. – № 117. – С. 8.

Пра пастанову С. Грынкевіча, астаца ў Вільні пасля заняцця яе саветамі ў 1944 г. яго сын успамінаў: «Dlaczego ojciec zostai w Wilnie i nie ulegi namowom do wyjazdu przed wkroczeniem Armii Czerwonej? On nie mial iadnych podstaw do obaw; niczego przeciei nie zrobii w czasie wojny, czego nie czyniiiby w okresie mikdzywojennym - dziaіalnoњж lekarska і spoieczno-оњwіatowa...»¹

На ўсё жыццё арышт бацькі запам'яталі дзеці С. Грынкевіча. Дачка Ганна і за-раз памятае, як раніцай збудзіла іх – дзяцей – маці, каб развітацца з бацькам. Ужо з вечара іх дом быў пільнаваны, каб бацька нікуды не ўцёк². В. Грынкевіч успамінаў арышт бацькі ў іхнім доме і старанні маці, каб яго вызваліць, таксама іхні далейшы лёс: «W czerwcu Wilno zostaiо wyzwoіone, a w lipcu, w niedzielę przyszio do naszego domu dwуch «eleganckіch» oficerуw z NKGB (Narodnyj Komisariat Gossudarstwiенnoj Biezopasnosti). Okoіo 2 godzin rozmawiali z ojcem w jego pokoіu, trochк pogrzebali w rozioіonych па біурку dokumentach. Zabierajісe ojca, przedstawili sik jako lejtnant Pietuchow і lejtnant Ponomarenko і... zamiast przesiuchania w jakimњ urzkdzie, osadzili го w wikzieniu на Jukiszkach. Mama do nich dotaria, przez nich moіna byio podawaњ paczki z biіzіnіeі i tytoc. Byi tam moіe 3 miesiісe, moіe pyi roku і potem powiedziano, іe ojca przewieіono do Micska. Tam mama byia 3 czy 4 razy, raz ze mnіe. Czekaliіmy tam 3 dni w moіym pokoіku przy cerkwi czy koіsciele. Przy straszliwym zniszczeniu centrum miasta, wikzienie pozostaiо nienaruszone, ale doјсie w jego «probiіe» byio moіliwe tylko w okieіone dni tygodnia і to z oddali, z kтыrej nie moіna byio doјрењж, czy tam ktoњ jest w koіnke czy nie. Za daleko sik staiо, wywoіywali nazwiska і zabierali paczki dla wikmienуw. Zimіe z 1944 na 1945 rok ojciec јесzе byi w Micsku. Mielіmy takie sygnaiы, іe rodziny uwikzionыch sіe еwіdencjonowane на wywыз w giісb ZSRR. Mama wtedy powiedziaia, іe trzeba uciekaњ. Jedyna moіliwoњж – to do Polski. I nawiіzaiа kontakt z PUR-em. Otrzymaliіmy przydziai do 20 transportu «nauczycielskiego». Przed naszym wyjazdem јесzе pewnej nocy przyszia banda і nas obrabowaia ze wszystkiego. Z obawy przed wywызіeі, w marcu 1945 г., przeprowadziliіmy sik do swoich znajomych do Starej Wilejki. Ukrywaliіmy sik tam do czerwca. Jak dostaliіmy wiadomoњж о wyjeјdzie do Polski, to z јednym wiklinowym koszem pozostaiоісi nie ograbioіnych iachуw, wyjechaliіmy і tak po dwуch tygodniach јazdy w bydlkcyh wagonach «wylіdowaliіmy» w Sopocie»³.

Жыццё Ядвігі Грынкевіч у Сопаче было даволі складаным. Нягледзячы на сваю прафесію, цяжка было ўтрымаць дзяцей 12–16 гадоў. В. Грынкевіч успамінаў цяжкія першыя пасляваенныя гады: «Мама подјkia праск jako lekarz w PCK на ulicy Chrobrego, potem pracowaia w szkole. Dostawaia 800 zi і kartki іуwoісiowe, z kтырых nie moіna byio wyіуњ. Byiem najstarszy z czworga rodzcestwa, mіaiem ai 16 lat! W sierpniu 1945 r. podјіem праск w piekarni за 200 zi tygodniowo, a teі dostawaiem kaіdego dnia bochen gorісeго bіaieго chleba! Podkreļlam to, bo ten kartkowy przypominai glіnk zmieszаніe z otrkbami. Z piekarni szedіem do szkoiы, od 14 do 22 godz. Potem znowu на drugіe w nocу do piekarni. Najpierw dostaliіmy 2 pokoiki на ulicy Chodowieckiego 19 – teі, gdzie byia та piekarnia. Mama zawaria znajomoісi z dyrektorem PUR-u w Sopocie – kapitanem Retko-Znamierowskim. Poszia do niego z piaczem. I на ul. Bitwy pod Piowcami nr 14 otrzymaliіmy на I piкtrze 3 pokoiki z kuchniіe, w kтыrej byia zagrydka – ubikacja. Obie siostry uczyiy sik (tak jak w Wilnie) w tej sameј klasie. Potem studiowaіy w Poznaniu: Olga (r. 1930) на wydziale lekarskim UAM (po rocznym staіu pracy nauczycielskiej w szkole w Suchym Drkbie koіo Pruszcza Gdасkiego), о rok miodsza Hanna – на wydziale

¹ Koziowska-Giogowska, H. Wybitny lekarz.... – С. 28.

² На аснове ўспамінаў Г. Вайткевіч, 28.09.2018.

³ Koziowska-Giogowska, H. Wybitny lekarz / H. Koziowska-Giogowska. – С. 27.

sadownictwa Wyższej Szkoły Rolniczej. Mamk zawsze cięgnio na wschód, w swoje strony. Pochodziła z Suwałk, jej ojciec był tam piekarzem – cukiernikiem. Przeczytała ogłoszenie, że potrzebują lekarza w Olecku. Pojechała tam i została kierownikiem ośrodka zdrowia w Kowalach Oleckich. Była tam prawie do końca lat 50. Potem przeprowadziła się do Sztutowa i w takim obojtku pracowała do śmierci. Zmarła w Gdańsku w szpitalu Akademii Medycznej na Niekowej w 1964 r. Pochowana została na cmentarzu katolickim w Sopocie. Z kaplicy cmentarnej na wzyrek trumny mamy niosło czterech «synów»: ja, mój brat – Bohdan, mój Olecki – Stach (brat mojej siostry Haliny) i mój Hanki – Wilhelm. Jeszcze przed zapadnięciem w śnieżkę przedmiotem zdołała uzyskać wiadomość, że dowiedzieć się o przynajmniej na wieść Joanny – córki Olecki»¹.

У 1949 г. паводле архіўных звестак гродскі суд у Сопале разглядаў справу прызнання памерлым С. Грынкевіча². Відаць, паяснення цывільнага стану вымагалася ад Я. Грынкевіча.

Пра лёс С. Грынкевіча сям'я даведалася пасля 1956 г. Нейкі чалавек адшукаў сына Станіслава – Вітаўта, дамовіўся з ім на сустрэчу і расказаў яму, што бацька яго не жыве: памёр ад дызэнтэрыі на адным з этапаў, калі вывозілі іх з Мінска на ўсход. Кім быў той чалавек – невядома – не выявіў свайго імя і прозвішча. Пошукі праз Польскі чырвоны крыж пацвердзілі, што С. Грынкевіч не жыве: «W odpowiedzi na zgłoszone bezprośrednio do Radzieckiego Czerwonego Krzyża w Moskwie, poszukiwanie Grinkiewicz Stanisława s. Siemiona ur. 1900 r. Nowy Dwyrz z łalem zawiadamiamy że w/w zmarł 25.VII.1945 r. w obozie na terenie ZSRR»³. Пададзеная інфармацыя ставіць пад сумніў яго расстрэл у 1945 г. у Магілёве, як піша Сяргей Чыгрын⁴, што за ім паўтарыў Юрась Гарбінскі ў даведніку «Беларускія рэлігійныя дзеячы XX стагоддзя»⁵. Зараз паўтараецца тое ў віртуальных энцыклапедыях⁶. У энцыклапедыі гісторыі Беларусі падаецца, што 18 мая 1945 г. Ваенным трыбуналам Беларуска-Літоўскай акругі быў прыгавораны да вышэйшай меры пакарання⁷. Магчыма гэтая кара была заменена на 25 гадоў лагераў дзякуючы хадайніцтвам розных асоб. Магчыма, праўда скрываецца ў архівах КДБ.

Да 1992 г. ні ў Польшчы, ні ў Беларусі публічна не ўпаміналася пра С. Грынкевіча. Аднак яго сучаснікі памяталі пра яго: сабіралі звесткі, успаміналі яго ў прыватнай карэспандэнцыі. Зоська Верас (Людвіка Войцікава) 3 красавіка 1972 г. пісала з Вільні Аляксею Пяткевічу ў Гродна: «Мушу дадаць, што малодшы брат кс. Грынкевіча – доктар Станіслаў – шчыры беларус-патрыёт. Як доктар і чалавек заслужыў на сямую

лепшую памяць»¹. 11 снежня 1979 г. паслала Фёдару Ігнатавічу ў Гродна матэрыялы аб С. Грынкевічу: «Усё, што змагла сабраць. Крыніцы пэўныя: яго родныя сястра і яго пляменьнік»². Да ліста далучыла кароткія біяграфічныя звесткі пра яго³.

У 1980-я гг. С. Грынкевічам цікавіўся Язэп Найдзюк, які пад прозвішчам Александровіч жыў у Інаўрошаве ў Польшчы. Перапісваўся ён з сям'ёй сястры С. Грынкевіча – Юзэфы, якая жыла ў Варшаве⁴. На жаль, ён памёр 14 лютага 1984 г. і не завяршыў распачатай працы. Пасля яго смерці звесткі пра С. Грынкевіча збіраў Віктар Ярмалковіч (1917–1987) з Біскупца Рашэльскага, перапісваючыся ў гэтай справе з Юрыем Туронкам з Варшавы. У 1985 г. Ю. Туронак пісаў яму: «Пра д-ра Грынкевіча назбіралася ў мяне крыху матэрыялаў. Іх асноўную частку пасылаю Вам беззваротна»⁵. Сярод іх была таксама біяграфія С. Грынкевіча паводле Л. Войцікавай ад 30 ліпеня 1980 г., якую відаць Ю. Туронак атрымаў ад яе.

Толькі ў 1990-я гг. п'явіліся першыя публікацыі пра С. Грынкевіча ў Беларусі. У 1992 г. пісаў пра яго на старонках «Голасу Радзімы» Сяргей Чыгрын, які на працягу 1990-х гг. збіраў публіцыстычную спадчыну С. Грынкевіча і ў 1999 г. выдаў супольна са спадчыні Фраўка Грышкевіча і Уладзіслава Казлоўшчыка ў Беластоку⁶.

У гісторыі беларускай літаратуры XX стагоддзя, выдадзенай у 2000 г., Арсень Ліс, пішыць пра літаратуру Заходняй Беларусі, успомніў і С. Грынкевіча як неардынарнага філосафа, грамадска-палітычнага дзеяча і літаратара, інтэлігента-інтэлектуала, прысвячаючы яму 3 абзацы⁷. Да творчасці С. Грынкевіча звяртаўся Уладзімір Конач, які звярнуў увагу, што «сёння патрэбна перавыдаць творы Ст. Грынкевіча, даючы ў яго зборку твораў манаграфічнае даследаванне»⁸. Сам ён апублікаваў у 2007 г. даследаванне пра роллю С. Грынкевіча ў беларускім асветніцтве ў міжваеннай Польшчы⁹. У 2013 г. Марына Рагачэўская ў «Родным слове» змясціла артыкул пра С. Грынкевіча як пачынальніка псіхалагічнай прозы¹⁰.

Міхась Казлоўскі у адным са сваіх эсэ пішучы пра настаўніка Віктара Казлоўскага, прывёў яго ўспаміны пра С. Грынкевіча, з якім той дзяліў адну камеру ў турме: «Вельмі можна вёў сябе ў турме Станіслаў Грынкевіч. <...> Яго дапытваў сам міністр Дзяржаўскай Цанавы. Кожны раз, вяртаючыся ў камеру, Грынкевіч гаварыў Віктару Казлоўскаму: «Мне, як спецыялісту, было б вельмі цікава назіраць, як паводзіць сябе чалавек у экстрэмальных сітуацыях, каб не было так страшна». Рэч у тым, што ў час допытаў яму выдзіралі бараду, якая паспела адрасці ў турме, ставілі на доўгі гадзіны

¹ Тамсама, с. 27–28; Я. Грынкевіч, (з дому Янкоўская, нар. 21.06.1902 у Суwałках), памерла 11.10.1964., а яе ўнучка Яанна нарадзілася 7.10.1964, паводле звестак Я. Каханьскай.

² Архіў Інстытута нацыянальнай памяці ў Гданьску (Instytut Pamięki Narodowej w Gdańsku), IPN Gd, 13/83, Sęd Grodzki w Sopocie 1945–1950. Akta w sprawie o uznanie za zmarłego Stanisława Grinkiewiczza.

³ Ліст Польскага чырвонага крыжа да Грынкевіча, Варшава, 24.01.1948, у хатнім архіве Я. Каханьскай.

⁴ Беларускія пісьменнікі: біябіяграфічны слоўнік. – Т. 6. – Мінск, 1995. – С. 566; Чыгрын, С. Час вяртання / С. Чыгрын // Вяртанне да сваіх. Станіслаў Грынкевіч, Франук Грышкевіч. Уладзіслаў Казлоўшчык. – Беласток, 1999. – С. 6.

⁵ Беларускія рэлігійныя дзеячы XX стагоддзя. – Мінск-Мюнхен, 1999. – С. 58.

⁶ Станіслаў Сымонавіч Грынкевіч [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <https://be.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%...>; <http://www.marakou.by/by/davedniki/repesavanyya-litaratary/tom-i?id=19397>. – Дата доступу: 17.09.2018.

⁷ Энцыклапедыя... – С. 164.

¹ Верас, З. Я помню ўсё: Успаміны. Лісты / З. Верас. – Гародня-Wroclaw, 2013. – С. 118.

² Тамсама. – С. 175.

³ Тамсама. – С. 175–176.

⁴ Карэспандэнцыя Г. Фалькоўскага зараз захоўваецца ў хатнім архіве аўтара, перададзена ў 1999 г. удавой Я. Александровіча Станіславай

⁵ Ліст Ю. Туронка да В. Ярмалковіча, Варшава, 21.10.1995, копія ў хатнім архіве аўтара.

⁶ Вяртанне да сваіх. Станіслаў Грынкевіч, Франук Грышкевіч. Уладзіслаў Казлоўшчык. – Беласток, 1999.

⁷ Гісторыя беларускай літаратуры. XX стагоддзе (20–50-я гады). – Мінск, 2000. – С. 85–96, 148.

⁸ Конач, У. Станіслаў Грынкевіч – драматург і тэатразвец [Электронны рэсурс] / У. Конач. – Рэжым доступу: <http://www.zbsb.org/art/01.shtml>. – Дата доступу: 31.07.2006.

⁹ Конач, У. Беларускае асветніцтва ў міжваеннай Польшчы. Станіслаў Грынкевіч / У. Конач // Acta Albaruthenica. – 2007. – № 6. – С. 185–198.

¹⁰ Рагачэўская, М. Станіслаў Грынкевіч – пачынальнік псіхалагічнай прозы / М. Рагачэўская // Роднае слова. – 2013. – № 3. – С. 7–11.

па стойцы «Зважай!», садзілі на ножку табурэткі, змяшчалі ў карцэр, білі, тапталі, адным словам, здзекваліся, як маглі. А недзе ў пачатку 1945 г. выклікалі на чарговы допыт, і назад у камеру ён ужо не вярнуўся»¹.

Як бачна, у новым, XXI стагоддзі, імя С. Грынкевіча паволі вяртаецца ў грамадскую свядомасць, у гісторыю літаратуры і Беларусі. Пасля публікацыі ліста М. Танка да Я. Грынкевіч у беластоцкай «Ніве» ў 2000 г. ім зацікавіўся дырэктар Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Уладзімір Гніламёдаў, які 7 ліпеня 2000 г. за пасрэдніцтвам рэдакцыі «Нівы» праз аўтара гэтых слоў звяртаўся да В. Грынкевіча з просьбай даслаць ксеракопію ліста М. Танка дзеля змяшчэння яго ў Поўным зборы твораў М. Танка, які рыхтаваўся да выдання². На канверце быў штамп з датай адпраўлення ліста з Мінска ў рэдакцыю «Нівы» – 21 ліпеня 2000 г. Ліст трапіў мне ў рукі пасля каникулаў. В. Грынкевіча не было ўжо ў жывых – памёр 2 жніўня 2000 г. На шчасце, арыгінал ліста М. Танка ў 1999 г. Грынкевіч перадаў мне, калі я адведла яго 4 лістапада. Быў ён ужо цяжка хворы, але памяць меў светлую. Дайшла я да яго дзякуючы атрыманым лістам Гэнрыка Фалькоўскага да Я. Александровіча (Найдзюка), у адным з якіх пісалася, што сын С. Грынкевіча жыве ў Мальбарку і працуе ваяводскім куратарам асветы ў Зямблеву³. А далей дапамагла мая студэнтка Ірына Бохан з Мальбарка, муж-настаўнік які працаваў разам з В. Грынкевічам у школе. Такім чынам удалося навязаць сувязь з сям’ёй С. Грынкевіча, а затым перадаць копію ліста М. Танка дзеля публікацыі яго ў Поўным зборы твораў паэта⁴.

Можна толькі шкадаваць, што гэты ліст быў навуковым пасля смерці М. Танка. Цікава, ці думаў ён пра лёс сям’і С. Грынкевіча, у коў застаўся на ўсё жыццё жаль да паэта за яго адказ на просьбу вызваліць мужа і бачка з турмы. Зараз можна толькі пагадзіцца са словамі Міколы Мікуліча «Столькі засталася непрасветленага, неспазнанага ў літаратурным жыцці Заходняй Беларусі і пасляваеннай БССР.. Сёння мне зусім відавочна: ніхто не ведаў і не ведае таго, што ведаў Максім Танк, і ніхто ўжо не раскажа таго, што ён мог раскажаць».

Голубева В. К. (Мінск, Беларусь)

III АНЯЦЦЕ СТАНДАРТАГА І НЕСТАНДАРТАГА ў АЎТАРСКИМ ТЭКСЦЕ

Як вядома, у адзін часці са стылістычнай дыферэнцыяцыяй мовы ў розных сферах яе функцыянавання існуюць даволі рэзкія адрозненні ў суадносінах стэрэатыпнага і творчага кампанентаў маўлення. Адекватная лінгвістычная кваліфікацыя ненарматыўных і нестандартных з’яў немагчыма без уліку камунікатыўных умоў іх узнікнення. Так: навуковыя, афіцыйна-справавыя тэксты, а таксама інфармацыйна-храніцальныя і афіцыйна-дакументальныя жанры публіцыстыкі вылучаюцца строгацю норм і «жорсткацю» выкладання зместу. У сувязі з высокай ступенню стандартызаванасці гэтых стыляў і жанраў адступленне ад моўнага стандарту ў іх разглядаецца

¹ Казлоўскі, М. Галасы разбуджаных птушак / М. Казлоўскі. – Мінск, 2006. – С. 146.

² Ліст У. В. Гніламёдава да В. Грынкевіча, Мінск, 7.07.2000, у хатнім архіве аўтара.

³ Ліст Г. Фалькоўскага да Я. Александровіча (Найдзюка), 17.06.1983, у хатнім архіве аўтара.

⁴ Танк, М. Танк, М. Збор твораў : у 13 т. / М. Танк / НАН Беларусі, Ін-т літаратуры імя Я. Купалы. – Мінск : Беларус. навука, 2006–2012. – Т. 12. – С. 118. Шкада, што пры лісце не змешчаны каментарыі адносна асобы С. Грынкевіча і яго сітуацыі, але гэты недахоп дазволіў напісанне гэтага тэксту.

⁵ Мікуліч, М. Максім Танк..., с. 319.